

OD KATEDRY DO KUCHYNĚ.

»Bože, Heleno, kdybych sama nebyla zrovna takto mluvila, teď bych se do tebe musila pustit. Copak si myslíš, že dítě je kus dřeva, které leží a pusku má zavřenou? Panečku, takové nemluvně si umí říci co chce, až tě někdy z toho bolí hlava a prosíš Boha, aby už přestalo. A co kojení, převinování, co bolení bříška, koupání, chování?«

»Svoje děťátko nebudu nikdy chovat,« prohlásila Helena načichlá lékařskými knihami a s obzvláštním přízvukem na slůvku svoje.

Lída se smála, až jí kabelka v ruce poskakovala.

»Kdepak, ty určitě nebudeš chovat. Akorát těch deset dní, co budeš v porodnici. Pak ale budeš mít toho drobečka celý den na rukou, až budeš jako já přemýšlet o výhodě černošských žen, které nosí nemluvnata přivázaná na zádech.«

Helena se odmlčela, trochu uražená, že Lída pochybuje o pravdě jejích slov.

»V lékařské knize stojí, že se dítě nemá chovat.«

»Nemá, ono se ledacos nemá. Ale co má člověk dělat, když zdi v moderních domech jsou tak tenké, že ti sousedé klepají na stěny a domácí slibuje, že jestliže ten fakan bude ještě v noci křičet, musíte se vystěhovat?«

Helena mlčela, poražena tímto důkazem.

»A to se nechceš se svojí holčičkou nikdy pomazlit? To jí nechceš ukázat, jak pod okny jezdí električky a jak na sousední střechu slétli se holubi?«

Helena udobřena touto vyhlídkou se zase rozradostnila.

»Já se, Lído, tolik těším,« prohlásila něžně, ale v zářetí jí radost opustila. »Jak to ale udělám s penězi, to nevím. Nevystačím dnes, co potom s dítětem. A kdyby, jak říkáš, se něco mimořádného stalo, byla bych v koncích.«

»Nemysli na to nejhorší. Já také nemám nazbyt a jde to. Ty ke všemu máš maminku a nemusíš nechat děti cizím lidem. A teď, možná, nás pošlou všechny domů, tak s výchovou nemusíš mít strachu.«

»S výchovou ne, ale s vyjitím ano,« podotkla zase se starou ulekaností Helena.

Celou tuto rozmluvu kráčely obě přítelkyně po ulici. Lída vždy o trochu napřed, pobízející Helenu k rychlejší chůzi. Konečně zastavily se před domem, kde Lída bydlela.

»Sbohem, Heleno,« loučila se chvatně Lída. »Musím spěchat. Ladka měl dostat v jedenáct hodin jíst, jistě se tam nahore bouří. Až tě jednou budou zase mořit otázky, jak to vše bude, přijď se podívat k nám. U nás na všechno zapomeněš. Jen nesmíš koukat na pořádek. Já už jsem na to zvykla, ale cizího to jistě zarazí.«

Helena zdržovala přítelkyni zbytečnými otázkami, nechápajíc její spěch k dítěti. Jako všechny bezdětné ženy neuvědomila si, že Lída musí poslouchat své děťátko, že mu musí obětovat prvou i poslední myšlenku a že každé její přání brzděno je pomyšlením, zda to bude možno vedle dětí provést.

Konečně se Lída odtrhla, třeba trochu nevhodně a vrazila do domovních dveří. Již na prvních schodech zaslechla křik z jejích bytu a proto utíkala nahoru po dvou schodech. Cestou rozepínala si kabát a sundávala klobouk. V předsíni hodila vše na židli a vběhla do kuchyně.

V kuchyni byl nepořádek, roztahané nádobí leželo po zemi a mezi ním utíkal Pavel s čerstvě obaleným řízkem v ruce. Za ním běžela Anička s malým Ladkou na ruce a v běhu utírala mu slintáčkem ústa.

Několik pln leželo v koutě, na plotně páčil se omastek a na stěně visely zastavené hodiny.

»Pavle,« zahřměla Lída na prahu.

Znala již předobře podobné scény i nepořádek kolem, a věděla, že to jinak nejde.

»Máma, máma,« zaradoval se Pavel a běžel k ní. Naklonila se k němu, vzala mu syrový řízek a šla honem konejšit Ladku.

Pavlovi zehladlo rozjásané srdíčko. Bezradně stáhl se do kouta, neboť věděl, že maminka nemá čas, že ho nikdy nebude mít.

Lída si spěšně rozepínala halenku a druhou rukou hledala ve skříni suchou plenu.

»Kde jsou všechny ty pleny?« zeptala se mezi hledáním.

»V prádle,« odpověděla neochotně Anička. »Kluk jich našpiní, kamna nechtějí hořet a ne se to vyvařit.«

Lída poznala, že Anička není v nejrůžovější náladě a proto obracela hovor. Věděla, že každé napomenutí služby, každá její neopatrnost znamená vlastně ublížení dítětem, neboť uražená Anička mstila by se na Pavlovi s Ladkou.

»Tak co, jaké byly děti? Zlobily moc? Koupila jste tu kapustu? Poslyšte, něco se vám tady pálí. A byli tady od kamnáře stran té propálené trouby?« Anička podala jí mezitím křičícího Ladku, hlasitě si oddechla a vrátila se k obalování řízků.

»To víte. Ladka křičí už půl hodiny, má hlad. A s tím uličníkem Pavlem není k vydržení.«

»Potřeboval by jít ven,« míní Lída s hladovým Ladkou u prsou.

»Nemohu nechat vaření a jít s dětmi na procházku,« ohrazuje se Anička.

»Vždyť vím,« klidní ji Lída. A při tom si myslí, jak by to bylo krásné, kdyby byla doma, Anička by vařila a ona by mohla celé dopoledne být s dětmi venku. Ladka by se vozil v kočárku a Pavel... Pravda, zapoměla na Pavla. Honem ho hledala pohledem. Krčil se v koutku u postele a velikýma očima pozoroval kojící matku. Celý obličej mluvil o ublížení a v ruce tiskl starou lžici na boty, jako by chtěl ukázat, jak si představoval matčino přivítání. Teprve teď pochopila Lída, jak si v jeho očích ublížila, jak mu uškodila. A zloba na sebe samu ji zalila.

Všude se mluví o vychování dětí, o trpělivosti matek, celé statistiky se vedou, spousta papíru se potiskne o tom, jak něžná, dětská duše má být vedena. Ale aby se zvýšila finanční úroveň malých rodin, o to se nikdo nepostará. Kdyby Lidin muž měl dostatek příjmu a Lída mohla mít služku na domácí práce a sama se mohla věnovat jenom dětem, to by pak mohla být trpělivou, to by ochotně odpovídala na nesčetné otázky Pavlovy. Ale jak má přemýšlet o duševním životě svého synka, když v hlavě má úplný kolotoč myšlenek a nervy povolují pod tíhou jiných starostí?

»Pojď mně dát pusku,« vyzvala ho s pokorou v hlase. Dítě jen zavrtělo hlavou.

»Uminěný paličák je to,« rozhodla Anička.

Lída chtěla dokazovat, že ne, že všechno je její vinna, ale neřekla nic. Nechtěla vzbudit v Pavlovi dojem, že Anička lže, neboť tím by trpěla jeho úcta k ní. Ale nechat dítěti vědomí, že je uminěným paličákem, to také nechtěla. Jak to jen zařídit, aby oběma vyhověla, aby

ani jednomu nekrivdila a při tom mluvila pravdu? Jak to jen zařidit v tuto chvíli, v následující, v každé potom a v celém životě? Jak to jen udělat, aby svoji bytost rozdrobila tolika lidem a žádného nezkrátila, žádnému neublížila?

»No pojď,« lákala chlapce a zároveň odváděla jeho pozornost. »Dnes nám vlétl do třídy vrabec, tak ti budu o tom vyprávět.«

Hošík, zlákan zvědavostí, blížil se k ní s nedůvěrou v očích. Zklame ho zase, nebo ho láká blíže jen proto, aby mu vytýkala, že má zamazané ruce, nebo že roztahal Aniče nádobí? Její oči mluví tak upřímně, jistě ho netřepne za ten odnesený řízek.

Něco taje v Pavlovi a Lída cítí, že v podobných okamžicích získává důvěru svého dítěte pro celý život. Jen nezkalit tento okamžik, jen ho neodradit. Pavel blížil se pomalu k matce, když tu se dá Ladka do křiku. Hází se matce v loktech, prohýbá se a nechce dále pít.

»Má asi hlad,« usuzuje Lída, která již na Pavla zapomněla. »Musím s ním k lékaři, zda ho nemám přikrmit.«

Pavel jen sraští čelo, chce se křikem domáhati povídání o vrabcovi, ale vtom upustila Anička vidličku až zazvonila o rám plotny.

Všichni polekaně vyskočili. Pavel rozbíhá se s křikem k Aniče, ta ho odhání a Lída na něho volá, aby již mlčel, že musí uspávat Ladku.

Pavík ztáhne se opět do svého koutka. Nevyčítá, nekřičí, ani si neuvědomuje, jak je proti jiným dětem okrádán, jen tluče do zdi, ani sám neví proč, jako by ta zeď mohla za to, že se mu matka nemá čas věnovat, jako by ona za to mohla, že mají málo peněz a maminka musí učit.

Anička chodí po kuchyni, mlátí vším a bručí v hubování.

»Co to,« myslí si Lída. »To z uspávání není nic. Anna je nabručená, copak jí zase přeletělo přes nos.«

Opatrně začíná vyzvídat.

»Copak, Aničko, jste nějak smutná.«

»Bodeť ne,« zní odpověď.

Lída čeká, že spustí vodopád stížností na spoustu práce, nebo na zlobení dětí, ale místo toho přichází:

»Tonda mně včera nepřišel. Nechal mne.«

»Z toho si nic nedělejte, Aničko. Přece se nebudete trápit k vůli mužskému.«

»Jo, vám se to řekne,« ohrazuje se Anička. »Jste vdána, jste milostpaní a já abych se dřela do smrti.«

Lída se skoro rozesmála.

»Aničko, Aničko, já že jsem milostpaní? Podívejte se, jak vypadám. To vy máte nedělní kabát lepší než já. Vůbec se máte lépe než já. Večer si jdete kam chcete, v neděli máte volno a já musím stále sloužit dětem, škole, manželovi, ve dne, v noci, nikdo se mne neptá, zda jsem unavená, nikomu nemohu dát výpověď. Hezky musím poslouchat i toho prcka v peřině. Vidíte, na takové manželské štěstí, kde se víc nadřete než ve službě, na to máte vždycky dost času.«

»Jo, času,« uvažovala nahlas Anička. »Vy jste se vdávala hodně mladá, proč já bych měla čekat, proč já bych měla o to nejlepší přijít.«

»Já vím, Aničko, mne když maminka zrazovala, také jsem si myslila, že mne chce bůhví o co připravit, také jsem jí poukazovala na to, proč se tedy sama vdávala. Nikdy mládí neuvěří zkušeným. Konečně, je to tak správné. Svobodná zůstat, to je také smutný život. Ale když už se budete vdávat, berte si muže s nějakým postavením a ne toho Tonda, co je bez místa. Abyste se jednou nemusila honit jako já.«

Anička změkla slovy Lídiny a povídala:

»Teď máte rajt, to je pravda. Ale jen co děti pood-

rostou, můžete si hrát na velkou paní. Pán vydělá, vy si vyděláte...«

»Nevím, nevím, Aničko. Dnes jsem zrovna slyšela, že nás, vdané, budou z míst propouštět.«

Anička se zastavila nad plotnou.

»Cože? To byste byla doma? To byste dělala v kuchyni? To byste mne...«

Dál nedomluvila. Tvrdá skutečnost ji zarazila. To by jistě dostala výpověď. Pánův plat není tak veliký, aby si paní mohla držet služku. Pravda, nadře se zde dost, děti někdy zlobí, že neví, kde jí hlava stojí, ale paní je hodná a plat je pěkný. Kam zase jít, kde hledat, od kolika zlých paní utéci, než se jí něco podaří sehnat? A sežeňte dnes dobrou službu, dnes, kdy budou všechny paní šetřit a propouštět?

Lída, jako by tušila její myšlenky, sklonila v odpověď hlavu. Život je opravdu těžký. Tak těžký, že dnešní třicetiletí lidé touží po dlouhém posilujícím spánku.

Obě se odmlčely, zaměstnány svými neutěšenými myšlenkami. Pavlík tloukl do zdi a Ladka jezdil si ručkami přes obličej. Brambory bublaly na horké plotně a polévka zvedala pokličku.

Pak se Ladka rozkřičel.

»Asi má bolení, nebo se mu chce spát,« usuzovala Lída, šťastna, že obrací list hovoru.

Pavel, který marně čekal, že si ho někdo povšimne, začal se vztekat. Nebyl zlé povahy, ale prostě proto, aby upoutal matčinu pozornost. Když se mu to nezdařilo po dobrém, věděl, že to půjde po zlém. Začal proto dupat, křičet, až se Ladka polekal, tloukl pěstičkami a mohl vypadnout z Lídina náručí.

»Pavle,« zahřměla Lída.

Vtom zazvonil kamnář. Anička běžela otevřít, Lída si spěšně zapínala halenku, ráda by odešla s dětmi do pokoje, ale mléko začalo utíkat po plotně. Odtáhla je jednou rukou a připálila si při tom prsty. Položila proto Ladku do postýlky, nechala ho křičet, zahrozila Pavlovi a dala se do vaření.

»Vždyť nedala Anička vyvařit pleny,« řekla si pro sebe a honem tahala těžký hrnec na plotnu.

»Co mám dělat dříve?« ptala se znovu sama sebe. »Vařit, prostírat, uspat Ladku, utišit Pavla, přičíslnout si vlasy, promluvit s kamnářem, namazat si spálený prst...« To byly tak činy, které měla vykonat v nejbližší vteřině. Za nimi táhla se pak nepřehledná řada jiných prací, které měly být rovněž udělány, ale které se odkládaly den ze dne. Prádlo spravit, skříně srovnat, zavařeniny prohlédnout, Ladkovi ušít větší košilky, opravit slohové úkoly žákyň, připravit se na pondělí, zaplatit nemocenskou pokladnu, vyčistit si šaty, vyžehlit mužovi kalhoty...

6.

ŽENA JE JEN ČLOVĚKEM.

Lída raději nemyslela na všechny ty práce, aby nezalomyslněla. Vzpomněla si raději na všechny poučné články v časopisech, které nabádají ženu, aby udržovala svůj zevnějšek v pořádku, aby se věčně usmívala, aby denně jen pět minut věnovala nehtům, půl hodiny tělocviku, čtvrt hodinku svým vlasům, pleti slabou hodinku, aby denně dvě hodiny se procházela a nejméně devět hodin spala.

»Já jsem ráda, že si ráno vyčistím zuby,« říkala si Lída po přečtení těchto článků. A pracovala dál tak.

Mýlilo se 1.800.000 evropských hospodyněk,
když si koupily příručku
»1000 DRAHOCENNÝCH RAD«?

jak si to dávno již uspořádala. Nejdříve měla na mysli zdraví dětí. Pak jejich duše. Po nich přišla škola, pak manžel s Aničkou. Za ní táhla se domácnost, společnost a zábavy. A teprve nakonec přicházela Lída sama, její přání i její zevnějšek.

Z toho všeho je zřejmo, že na Lídu nikdy nedošlo. Škoda, že často nedocházelo ani na duše jejich dětí, že přednější bylo, kolik přibraly na váze, než to, zda jejich dušička se nezkrivuje pod vlivem ne zrovna chytré Aničky. Lída dobře věděla, že Anička nevodí děti na procházku k vůli nim, ale k vůli sobě. Věděla, že prohlédnutí výkladů a popovídání v krámech je pro Aničku důležitější, než dětská hra na písku. Věděla, že Anička se na děti utruhuje, věděla, že je někdy úmyslně zlobí, ale zavírala před tím oči, chlácholila se, že později si vyberou sami třeba mnohem horší společnost, než jim teď vybírá Anička. Spoléhala na anděla strážce, čekala na nějaký zázrak a věnovala dětem každou volnou chvíli. Jenže ve svých volných chvílích bývala tak unavena, že dětem radosti nepřidala, že je věčně napomínala a nabádala k tichu.

Tak se vše svíralo do kruhu, z něhož nebylo vidět začátek ani konec. A denní kolotoč točil se rychle dál, bez ohledu na síly, city i toužení.

Šlo to pořád stejně, tak únavně stejně.

Oběd, škola, roztrhané rukavice, kamnář, který si odvezl kamna, rozpařená Anička a vriskající Ladka. Lída ho spěšně oblékala, pomohla Aničce s kočárkem dolů a poslala ji na procházku. Sama vracela se k nedovařenému obědu a křičícímu Pavlovi.

Nalila polévku a začala krmit dítě. Pavel, rudý křikem, nechtěl jísti. Nejedl ostatně nikdy, jen když se mu vyprávěly sáhodlouhé pohádky. Kdo měl však čas na povídání, když nezbyla chvíle, aby se sám najedl?

Lída by mu nejraději stříhla jednu za ucho. Pak se však opanovala. Začala mu vyprávět o vrabci a hodně si přidávala. Mezi vyprávěním odskakovala, aby odťáhla řízky nebo scedila brambory. Pavel v napětí otvíral ústa a ani nevěděl, že něco jí.

Když se dítě najedlo, zavedla je do pokoje, aby je uspala. Nezvykla si je houpat, seděla pouze v pokoji s ruční prací a hlídala dětská oční víčka. Jen se ta dvě bezelstná očka zavřela, zvedla se od stolku a jako zloděj vracela se do kuchyně. Dodělala oběd a při tom odbíhala ke stolu, kde vždy nabrala polévky a tak po lžičkách obědvala. Pak si stoupla ke dřezu, aby umývala nádobí.

Konečně měla chvíli klidu. Ale i do cinkotu sklenic vyskakovaly jí trhané myšlenky. Helena s nenarozeným dítětem, výpověď vdaným ženám, jak to udělat, aby Pavel víc jedl, jestlipak ten kamnář přiveze ta kamna opravdu v pondělí, to bude zase práce s příkrmováním maličkého Ladky, jen aby ta Anička byla na ty děti hodná, Pouzarová s Malým...

»Jak je ten svět divný,« říkala si. »Takové Pouzarové je škola vzrušením, vyčerpávajícím nervy. Pro mne je přístavem klidu, já si tam chodím odpočinout.«

A zase honil se jí v myšlenkách Pavel s kamnářem, nezaplacená nemocenská s roztrhanými punčochami a Anička s kočárkem, jak se směje na Tondu a při tom sjíždí do jízdni dráhy.

Až se polekala, když za ní cvakla klika. A již Láďa, Lídin muž, vstupoval do dveří.

»Dobrý den,« řekl unaveně na prahu. Pak hodil aktovku do kouta, zul si boty a s přišlápnutými bačkorami šoural se do pokoje.

Ani políbek, ani jiné slůvko přivítání. Jen ten dobrý

den, takový zvyk všech lidí. Nikdy si nezvykli líbat se, když k tomu neměli chuť, jako si nezvykli přetvářevati se před sebou.

Lídu to až někdy mrzelo. Bolela ji ta naprostá odhalenost jeden před druhým, to pohodlí, neskrývati své nálady. Jako každá žena, hrála ráda v životě trochu divadlo, chtěla mít koutek pro sebe a trpěla romantikou. A Láďa byl tak jednoduchý a pohodlný muž, jak jen muži bývají.

Lída přestala mýt nádobí, otřela si ruce a nesla mu oběd.

Seděl za stolem a četl noviny. Dříve mívala chuť vytrhnout mu je, ale čas naučil ji klidu. Dříve také vítala ho záplavou stížností, celá svraštělá svými starostmi. Teprve později pochopila, že to vše zná, že možná i jemu se přihodilo něco podobného v zaměstnání, že by raději byl v klidu. Poznala i to, že žena se dostane z únavy povídáním, muž mlčením. Proto naučila si schovávat svoje zprávy až na pozdější dobu a když na ně často pozapomněla, viděla, že opravdu nebyly tak důležité, aby jimi zkazila mužovi oběd.

Láďa jedl, přes lžičky zakoukal se občas do novin a mezi zprávami o nejnovější politické situaci hltal sousta.

Připadal jí tak, jako zosobněný dnešek. Chvat, shon, stále větší a větší rychlost, stále větší a větší požadavky na člověka. Ne jedna, ale dvě, tři věci musí se konat najednou v dnešní době. A mezi takto naplněný den nedovede pomalu nikdo vsunout úsměv nebo údiv nad kvetoucí květinou.

Láďa jedl, občas něco zabručel na horkou polévku, zeptal se na děti, ale jinak nic.

Seděla vedle něho a najednou jí připadlo, jak by se asi tvářily dívky z poslední měšťanky, kdyby ji tak viděly u stolu. Konec jejich dívčích románů, dva unavení, lhostejní lidé proti sobě. On čte noviny a ona si ho pozorně prohlíží. Jak je to divné, že před několika lety líbala v zamilovanosti jeho fotografii a považovala ho za nejhezčího muže pod sluncem. Tehdy nosil jí ale fialky, chodil s ní do biografu a chytal za ruce. Dnes tedy čte noviny a bručí na polévku. A přece se nemůže říci, že je jejich manželství nešťastné. Oba však slevili ze svých ideálů, oba ví, že opravdu nemají chvíli času, aby se pohlalili po tvářích.

Oběd minul bez řeči. Lída pak sebrala nádobí a Láďa si šel lehnout. Svalil se na pohovku, jedna bačkora mu spadla na zem a ústa se otevřela ve hvízdavém dechu. Košili měl rozepnutou, vlasy rozčuchané a kalhoty pomačkané. Nevypadal pěkně s rukou pod hlavou a s tupým výrazem v tváři. Lída se však na něho posmála a znova si pomyslela, co by tak řekly dívky z poslední měšťanky.

Při mytí nádobí uslyšela z ložnice Pavla. Šla k němu, políbila ho a nesla do kuchyně, kolem spícího otce. Musela mu držet ústa, aby bouřlivě nevítal tátu a aby se nesmál, jak táta řeže dříví ze spánku.

V kuchyni dítě oblékla, dala mu kávu, na sebe hodila plášť, který po schodech dopínala, a šla na procházku.

Za rohem našli Aničku s kočárkem.

»Milostpaní,« volala na ně z dálky. »Kolik myslíte může si vydělat takový rezník?«

»Proč, Aničko?« ptala se usměvavá Lída.

»Ale támhleten od naproti se na mne smál.«

»To chce, aby k němu chodila nakupovat,« pomyslela si Lída, ale nahlas prohodila: »No, to byste měla pěkné postavení. To bychom měli u vás lacinější maso.«

Anička se začervenala nad tímto žertem a pak se nahupovala k domovu, k nedomytému nádobí.

Lída šla zatím směrem k parku. Pohupovala probouzejícím se Ladkou a odpovídala na věčné Pavlovo,

»Proč?« Při tom myslela na všechnu nevykonanou práci i na svůj poměr k muži.

Byla z toho celá smutná, nesvá. Byla tak unavená, že jí procházka připadala obětí. Kráčela však přece v rytmu kočárkových kol a usmívala se naučeně Pavlovi, když jí ukazoval objevené zázraky.

Náhle položila se na její rameno ruka. Ohlédla se rovnou do usměvavých očí svého manžela.

»Vyspal?« otázala se zvesela.

Pokýval hlavou a podal jí pytlíček bonbonů. Druhou ruku nechal na jejím rameni. Vstrčila si bonbon do pusy, dala jemu i Pavlovi a nějak se napřímila pod manželovou rukou.

Šli vedle sebe mladí, krásní, v kočárku dřímala Ladka a kolem pobíhal Pavel. A Lída si opět pomyslela, co by jim teď řekly žákyně z poslední měšťanky.

Všechny starosti byly okamžitě zapomenuty, nedokončené práce odsunuty. Zbyl jenom Láďa, tolik podobný tomu, jehož fotografii líbávala, zbyly děti a zbyla radost. Stačila maličká chvíle odpočinku, aby se člověk stal bezstarostným člověkem a aby na otázku, zda se cítí šťastným divil se, že o tom mohl někdo jen chvíličku pochybovat. A jako vždy, zapomněla i na důležitá sdělení, která chtěla říci Láďovi i na to, že jí hrozí výpověď z místa.

7.

KRB BEZ OHNĚ.

Ne tak rychle zapomněla na to Pouzarová. Ještě když jela s Malým v autu, myslela neustále na vypovídání vdáných žen z míst. Nevěnovala pozornost lichotkám Malého a přes tu chvíli vybuchla.

»Jak si to vlastně představují, jednoduše vyhodit nás na dlažbu?«

Malý ji vždy upokojoval, ujišťoval, že šlo jistě o novinářskou kachnu, ale Pouzarová se neuklidnila. Trhala prudce volantem, hubovala na neopatrné chodce a vzdychala po cigaretě.

Zatím co se pozastavovala nad nařízeným zákazem kouření v autu, přemýšlel Malý na to, co se asi tak dělá, jede-li muž s dámou v autu. Nevěděl, zda ji má vzít kolem ramen, získá-li jí tím, že ji políbí před očima dopravního strážníka, nebo zda má zachovat zdržlivý klid. Protože se obával, aby ji neurazil nebo ještě hůře, aby nebyl směšným, volil svůj vyzkoušený chlad. Měl býti výrazem povznešenosti a Malý se do něho zahaloval vždy, když nevěděl, jak se zachovat v dané situaci.

»Kdyby mne tak viděl někdo známý,« přál si v duchu a díval se po lidech, aby mohl někoho pozdravit. Dělal to tak okatě, že Pouzarová pochopila jeho počínání. Pochopila a dostala na sebe zlost, že ho brala s sebou. Překážel tolik jejím myšlenkám a z jeho chování bylo cítit, že je mu jízda autem vzácností. Pouzarová nenáviděla každého, kdo se nechoval samozřejmě v každém okamžiku, nebo který se dal překvapit novostí náhody.

Ochotně vyhověla proto jeho žádosti, aby zastavila na rohu, že ten kousek dojde pěšky domů. Říkal jí neustále ono »milostivá«, jako prodavač v obchodě, a byla proto ráda, že se ho zbaví.

Malý naproti tomu čekal, že se bude bránit a že ho bude chtít dovést až před dům. Sprádal již plány, jak se s ní bude dlouho loučit, aby ho sousedé uviděli, a hlavně, aby ho zahlédla jeho žena.

»To je jedna moje kolegyně,« řekl by jí pak jako omhovou. »Ohromně šik ženská, skvěle se obléká. Je do

mne celá blázen, ale jak mne znáš, není to můj typ.«

Při tom kochal by se v zaleknutém obličejí své jednoduché ženy. Tak rád ji podobně trápival. Mstil se jí snad za to, že si ji vzal, že si sám nedovedl lepší vybrat, že mu ji musela přivést maminka? Nebo jí ubližoval proto, že jeho plát nebyl tak veliký, aby se mohla strojit jako Pouzarová, líčit se a chodit po kavárnách? Sám někdy nevěděl, proč to dělá, jako si nebyl jist, kde končí jeho pravé city a začínají city, které byly zrovna v módě. Dělal všechno s otázkou, co tomu řeknou ostatní a chtěl vyniknouti nad ostatní jenom pro jejich závist.

S tohoto potěšení tedy sešlo, když Pouzarová zastavila u chodníku, otevřela před ním dveře (jako by sám neuměl otevřít automobilová vrátka) a jen vystoupil, zmizela v druhé ulici. Stál zde zmatený, neboť v něm dosud tkvěla nejistota, zda se vystupuje z auta napřed hlavou anebo nohama.

Když se dal potom do chůze, zjistil, že Pouzarová odjela nějak nahněvaná. Nejdříve se zalekl, že vyvedl nějakou hloupost, pak se mu zdálo, že se choval příliš chladně, ale nakonec zvítězila jeho domýšlivost a řekl si, že se takovou ženskou nebude obírat.

Ve skutečnosti obíral se jí mnohem déle, než ona jím. Neboť jen Jarmila Pouzarová zahrula za roh, zapomněla, že nějaký Malý je na světě.

»Co teď?« řekla si, když vjížděla do ulice, kde bydlela.

»Rudolf nebude doma, telefonoval, že má nějakou schůzi svazu pojišťoven, na návštěvy je brzy, do kavárny pozdě, nezbyde, než skutečně jít domů.«

Zavezla proto auto do garáže a vešla do bytu.

Měli pronajatý celý dolejšek vily v pražské zahradní čtvrti. Neměli vlastní vilu proto, aby se nikdo nemohl otírat o Rudolfa, kde že vzal peníze na stavbu a pak, nebyli z lidí, kteří touží po vlastním domečku v popínávacích růžích. Jarmila si nikdy neuměla představit Rudolfa, jak ryje na zahrádce, nebo sebe, jak vyjednává s kominíkem, stará se o ploty, o sních na chodníku a dbá na to, aby nezatékalo do střechy. Mnohem pohodlnější bylo zavřít byt, kdy se zachce odjet na dovolenou nebo dáti výpověď, když se do sousedství nastěhují nepříjemní lidé.

Jarmila prošla rychle bytem. Krajkové záclony tlumily světlo na blýskavých parketách, koncertní křídlo mělo pro sebe půl pokoje a v knihovně stály nerozřezané knížky nejnovějších spisovatelů. Všude vzorně čisto, velmi mnoho volného místa, ani jedna dečka pošluta na stranu, ani jedno škrábnutí na světlých zdech. Všude krásně uklizeno, klid a chlad.

Ten chlad cítila Jarmila do morku kostí, ten chlad ji vyháněl z toho útulného, architektem zařízeného bytu, ten chlad ji mrazil i když seděla u plynového krbu.

V jídelně našla anglicky prostřeno pro dva. Samé krajkové dečky na lesklé desce stolu, jemný porculán na nich a broušené sklenice.

Jarmila stiskla zvonek.

»Pán nepříjde k obědu,« řekla kuchařce v bílé zástěře. Ta se zpěvavým »rukulíbám« zmizela zase v kuchyni.

Již to slůvko »pán«, vystihovalo dobře poměr obou Pouzarových. Zatím co Zučková mluvila »můj muž«, nazývala ho Lída »můj manžel« a Pouzarová před svými přítelkyněmi »můj choť«, jinak jenom »pán«.

Nikdy si to neuvědomila, ani dnes ne, když čekala na kuchařku. Ani ji nenapadlo, podívat se za ní do kuchyně. Štítla se mastného pachu umývaného nádobí i slupek z brambor. I když jejich kuchyň byla pohád-

ka v bílém s nikellem a červeným linoleem, přece to byla jenom kuchyň.

Jarmila seděla tak u stolu, až kuchařka přinesla polévkovou mísu. Zbytečně veliký porculán pro jednoho člověka.

»Kolikrát jsem vám říkala, abyste lžici nedávala před talíř, ale vedle talíře,« domlouvala ženě mnohem starší než byla sama. Kuchařka slíbila, že příště chybu napraví a vracela se honem do tepla kuchyně. Tam odhodila bílou zástěru, sedla si na truhlík s uhlím, vzala si hrníček mezi kolena a s chutí dala se do jídla.

Tak jedly v jednom bytě dvě ženy, oddělené od sebe několika dvermi a tlustou zdí společenského rozdílu. A stačilo přece jen několik vlídných slov, aby život obou byl radostnější. Jarmila Pouzarová nebyla však tak duševně vysoko jako Lída Marková a pak nevěděla, že život je tak krátký, Bože, tak kratičký, že je škoda promarnit ho ve společenských formalitách. Byl konec oběda a před Jarmilou otevřela se hlubina sobotního odpoledne. Ne, sobotní odpoledne a neděle by neměly být. Každý jde ven, všude je plno a »lepšího člověka nikde nenajdeš«.

»Kam jen ti „nóbl“ lidé chodí v neděli?« tázala se často sama sebe i svých známých. A z nespočetných odpovědí seznala, že lepší lidé jsou v neděli doma.

»To se musí nudit jako já,« říkala si s údivem. Zapomněla však, že právě v rodinném kruhu, uprostřed domova čerpá oddech i rozptýlení člověk, zaměstnaný celý týden společenskými povinnostmi.

Jarmila nevěděla, co počít s volným odpůldnem. Švadlena; modistka měly zavřeno, ani jediná přítelkyně neměla v sobotu přijímací den a jít do kavárny nebo do bia, mezi tolik tváří, to se jí opravdu nechtělo.

»Kdyby byl alespoň Rudolf doma,« povzddechla si. Pak se zamyslela ještě více, když si vzpomněla na jeho omluvu. Příliš často měl teď schůze a úřední jednání. Stačilo sice zvednout telefon a zeptati se na schůzi svazu pojišťoven. Jarmila nechtěla však slídit, bála se, že by schůze nebyla a ještě více se bála, že schůze skutečně je. Neboť to by znamenalo, že Rudolf utíká z domova, ne za potěšením s děvčaty, ale že bere vše, i nudné schůze, jen aby mohl z domu.

»Celé odpoledne sama. A půjdu-li z místa, bude to každý den,« Jarmila se zhrozila toho prázdna. Sama uprostřed toho pořádku, neživých drobností, mezi svými obrazy, odraženými v leštěném nábytku. Sama, nikde živé duše, kuchyň nepočítala do svého světa, nikde otisk dětských rukou, nikde pohozené hračky.

»To začnu pěstovat kaktusy a koupím si kanára,« řekla si kavárenským přízvukem. Tím však svoji samotou nezahnala. Naopak, zvětšila ji zvukem svého hlasu, nechala se od ní obejmout a posadit do hlubokého křesla k čajovému stolku.

Tak proseděla Jarmila celé odpoledne. Myšlenky se jí vlekly pomalu v hlavě, jako pomalu tikaly hodiny. Chvilí se zlobila na výpověď, pak se smála Malému a konečně přemýšlela o nových šatech.

Chvilí také spala. Kolem rozprostřela se tma a poliční světlo obtisklo krajkové květy záclon na perské koberce. Čajová konvice dřímala ve své křehkosti a hedvábná lampa nad stolem zůstala tmavá. Tmavá byla i Jarmilina hlava, jen na ruce padal jí odlesk vzdáleného měsíce.

Tak ji tam našel Rudolf.

»Proč si nerozsvítíš!« ptal se jí když polekaná vyskočila.

»Myslel jsem, že jsi v kavárně,« říkal a rozpínal kožich.

»Ach, Rudolfe,« zanaříkala a pověsila se mu na ramena. »Je mně tak smutno, nemám kam jít a říkají, že my, vdané, musíme z míst.«

Když se při tom dívala do jeho obličeje, poznala podle vrásek i podle pachu špatně větraných místností, že byl skutečně ve schůzi.

»Dobře, dobře,« setřásal ji s ramen zároveň s kožichem. »Nemáte tam trochu čaje? Nebo počkej, vezmu si koňak.«

Dívala se za ním jak odchází k likérové skřínce, jak otáčí lahvemi a jak dlouze pije.

»Kam půjdeme dnes večer?« zeptala se ho za zády.

»Večer?« optal se jí jako z dálky. »Víš co, budeme jednou doma.«

»Doma?« ptala se teď ona jako z dálky.

V tom okamžiku uvědomila si celé to prázdno kolem nich, pomyslela na nekonečný večer, ve kterém by mlčky seděli proti sobě.

I Rudolf se zarazil nad svým nápadem. Lekl se toho mlčícího večera, neboť mlčením člověk na sebe nejvíce prozradí. A Rudolf nechtěl prozradit, že není šťasten, i když má vše, čeho je ke štěstí zapotřebí, i když mu známí závidějí, řekl proto. »Půjdeme tedy ven. Někam na víno a pak tančit,«

Objala ho za to a pak s písničkou na rtech běžela si připravit šaty.

Když si pak po večeri oblékala hedvábné prádlo a pavučinkové punčochy, byla zase tou starou Jarmilou, bezstarostnou, koketní. I šťastnou si připadala. Tak šťastnou, jako člověk, který hodně pije a zapomene na všechno za sebou. Také ona zapomněla na dlouhé půldny, kterých bude tolik, tak nekonečně prázdných.

Pak zvedla si své tylové šaty a vyšla s Rudolfem do noci ozářené neonovými nápisy.

»Půjdeme někam, kde jsou samí cizí lidé,« řekla rozpuště.

»Proč?« zeptal se. »Nikdy se nebavím, kdy vidím kolem sebe samé cizí tváře.«

»To je divné. Já se zas bavím nejlépe.«

Oba pak šli do garáže mlčky. Jarmila zapomněla na svá slova, ale Rudolf o nich přemýšlel.

»Pravda,« řekl si pak pro sebe. »Žena potřebuje věčně někoho okouzlovat. A když je mezi dobrými známými, musí se bezpodmínečně nudit.«

»Jdeme někam, kde jsme ještě nebyli,« pravil pak nahlas a nechal se za to bouřlivě políbit Jarmilou.

8.

SLUNCE NA ŘÍMSE.

Zatím co Pouzarová i Marková proboužovaly se brzy do svého klidu, zůstalo nitro Zučkové otevřené, jako čerstvá rána.

Neuklidnila se hovorem s Lídou, naopak, do její zmatené duše bylo vneseno mnoho nových otázek.

Dítě, nemocná tchyně, znavený bratr, pracující muž, tolik toho bylo k přemýšlení. Teprve dnes chápala, jak těžce je postižen člověk, který má vyvinutý smysl pro povinnost. Kdyby měla jen něco z lehkomyšlnosti a dobrosrdečnosti Lídy Markové, hleděla by na celý svůj život mnohem růžověji. Takto chvěla se však o každou maličkost a z těch nepatrností splétal se celý její životní strach.

Kdyby jako jiné živila v sobě naději nebo věřila na zázraky, byl by pro ni život dobrodružstvím. Třeba kdyby myslela, že vyhraje v třídní loterii, nebo že v ní bude objevena filmová hvězda, anebo že náhle si každý člověk koupí psací stroj, zpívala by si ku práci a tchyni by překládala na lůžku s úsměvem.

Ale celé smutné dětství přesvědčilo Helenu, že není náhod v životě, že vše si musí člověk pracně vydobýt. Vydupávala si své malé úspěchy ze země a proto považovala štěstí za něco, co člověk může ukrást, vydělat nebo jinak získat, co může doma zavřít do klece a krmit to penězi, jako kanára semencem. A myslela si rovněž, že každý zná cestu ke štěstí, i ta nemocná tchyně, jen pro ni není ve světě žádný ukazatel.

Tchyně. Toto prosté slovo popohnalo Helenu v kroku. Viděla v duchu její nohy pokroucené revmatismem, její naběhlé ruce, ve kterých pomalu neudržela sklenici a její oči, které toužily po slunci. Sama je v kuchyni, s číhavoostí nemocných poslouchá šramoty v domě a tolik touží, aby něčí kroky zastavily se u jejích dveří a přišly k její posteli. Nic víc nechce, jen vidět lidskou tvář, promluvit několik slov s cizím člověkem a přesvědčit se o tom, že je z lidské společnosti.

Kdo má však v dnešní době čas myslet na nemocnou starou paní ve vysokém činžáku a poslat jí snítku mimosy? Kdo se dnes podívá k nemocnému, dnes, kdy není ani čas podívat se za hezkým děvčetem?

Stará paní v nekonečných dnech peskovala sama sebe za tak vysoká přání a toužila po menší milosti, toužila jen po slunci. Vždyť až bude jaro, bude i jí lépe a v létě pak bude jistě docela dobře. Právě proto se však u ní nikdo nezastavil. Kdyby byla na smrt nemocná, možná, že by někdo přišel. Neboť smrt je něco, co poměje i dnešním člověkem.

Smrt, konec, kolem něhož všichni víříme, kterého se bojíme, a který nás přitahuje jako plamen svíčky noční múry.

Smrt.
Helena se zalekla toho velikého slova a pospíchala rychleji k domovu.

Tam našla nemocnou tak, jako každého dne. Tichou, s očima zvrácenými ke dveřím.

»To jsi ty, Heleno?« přivítala ji a podívala se významně na hodiny.

Helena věděla, že je to němá výčitka za to, že dnes přichází o deset minut později a proto zamlouvala své zpoždění.

»Ano, já jsem to. Jak jste se tady měla. Chtěla byste něco?«

»Ano, ano. Pár zdravých nohou a pár zdravých rukou.«

Nemocná mluvila zvolna, trochu tahavě, jako by chtěla slova roztáhnout na celou tu dobu, kdy je zde sama a kdy se těší jenom vzpomínkami.

»I mlčte,« těšila ji Helena. »Jen co sluníčko vyskočí, hned vám bude dobře.«

»Ach sluníčko, tak pomalu jde. Ale přece. Včera došlo jen k té římse u okna, dnes se dotklo skla.«

A zase celá tklivost dlouhých chvil, ztrávených pozorováním slunečního paprsku, chvěla se v jejích slovech.

»Jen počkejte, maminko,« říkala Helena, zatím co vyměňovala nemocné vodu a přikládala do kamen.

Vždycky vykala své tchyni. Měla ji ráda, spíše úctu k ní cítila, ale nikdy nemohla jí nahradit zemřelou matku.

»Co Pepa? Ještě nepřišel? A Venda vám nic nepomohl?« ptala se dále.

»Kdepak Venda,« mluvila nemocná. »Ten raději chodí po ulicích, než by staré ženě podal vodu. Ale na Pepička, na toho se těším.«

Helena na to nic neřekla. Jak může vysvětlovat staré paní, vyrostlé v domu s kuřaty, se zahrádkou před okny, jak jí může přesvědčit o dnešním životě, jak jí může dokázat jeho tvrdost a jeho mrazivou lhostejnost? Na

všechny řeči o tom, že Venda opravdu nemůže dostat místo, mávla stará paní rukou, jako Hejna ve škole, a někdy i řekla to, co mínila svým mávnutím.

»Kdyby nebyl lenoch, dávno již pracuje.«

Helena věděla, že tchyně nenávidí jejího bratra. Chápala, že svého syna miluje nade vše ve světě, chápala, že jí, nevěstu, pouze snáší, ale mrzelo ji, že tak opovrhne jejím bratrem. Bolelo ji toto přesné rozdělení lásky, z něhož tchyně nikdy neslevila. A myslívala si, že za tolik dobra i úsluh, které tchyni ona i Venda prokázali, mohla by je mítí více ráda.

Vždyť i tchyně žije z jejich peněz, proč tedy neustále poukazovala na to, že Venda se nechá od nich vydržovat, že je vyjídá? Snad si myslela, že je to synova svatá povinnost a že bez Vendy by se měla lépe.

Zkrátka, uměla každou úsluhu přijímat s takovým gestem, že se člověk zastyděl za to málo a přistě se snažil vykonat více.

Když byla tchyně zdravá, pomáhala v domácnosti. Ač o tom nemluvila, bylo zřejmé, že za svoji práci má právo stonat kolik měsíců v roce a že při nemoci musí se jí dostat co nejvíce pozornosti od celé rodiny. Mořila je svými žádostmi, tvrdila stále, že ji zanedbávají, jednou chtěla ošetřovatelku, pak zase do nemocnice, a když viděla, že na to není peněz, uzavírala se do své povýšenosti a dlouze plakávala.

Helena odešla od nemocné k vaření. Dělal jen rychlý oběd, neboť u nich se jedlo hlavně večer, kdy se všichni sešli, a kdy bylo času na něco pracnějšího. Při práci vyprávěla tchyni drobné historky ze školy, z ulice a když se žádné nepříhodily, vymýšlela si je.

»A co on na to?« vyzvíдалa dychtivě nemocná. »A co zas ty na to? To je divné, to za mých časů bys nemohla říci. No, a co dál?«

Helena znala tyto poznámky, které nikdy nezapomněly napomenout a ukázat, jaká byla tchyně vzorná žena a jak její doba byla vzorem ctnosti i šlechtnosti.

Dříve se těmto skrývaným narážkám smála, ale dnes byla tak umavená, že ji i úsměv bolel.

Uprostřed hovoru přišel Venda.

Dlouhý, s vlajícím kabátem, v sešlapaných střevících, ve kterých měl přetrženou tkaničku.

Nevypadal špatně, jen v jeho očích i pohybech bylo cítit touhu, touhu po skutečném životě, po sebeurčení a po klidu.

Helena se na něho usmála.

Mínila se ho zeptat »Zase nic?«, ale z jeho tváře vyčetla předem odpověď.

»Zase nic,« odpověděl jí Venda na nevyřčenou otázku. Pak shodil kabát, sedl si ke stolu a nohy zkrřížil na trnoži.

»Sedne si,« kritisovala ho stará paní, »jako by Helena neměla dost práce, jako by na něho nevydělávala.«

Venda chtěl vyskočit, chtěl křičet, ukazovat na své ruce a prosit, aby mu ukázala někoho, kdo by dal těm rukám práci.

Helena pochopila jeho pohyb a vykročila, aby ho zadržela. Ku podivu, zůstal Venda sedět. Únava tělesná i duševní se ho zmocnila. Mávl jen nade vším rukou a sklonil níže hlavu.

»Jen ho nechte, maminko,« zastávala se ho Helena. »Celý den lítá, rád si také sedne.«

Nemocná jen povzdechla.

»Já, kdybych mohla na nohy, nezastavila bych se až v noci.«

»Každý toužíme po tom, co nemáme,« prohodil Ven-